

KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ

BORA ÇEVİK
Uzman

İKTİSADİ ARAŞTIRMALAR BÖLÜMÜ
MAYIS 2016

İÇİNDEKİLER

I. YÖNETİCİ ÖZETİ	3
II. DÜNYADA KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ	6
A. ÜRETİM.....	7
B. TÜKETİM	8
C. İHRACAT	9
D. İTHALAT.....	10
III. TÜRKİYE’DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ	11
A. GENEL BAKIŞ	12
B. SEKTÖR YAPISI	13
C. ÜRETİM.....	14
D. ÜRETİM MALİYETLERİ.....	19
E. TÜKETİM	21
F. TEDARİK ZİNCİRİ	23
G. İHRACAT	24
H. İTHALAT.....	27
İ. KREDİLER.....	28
J. MALİ YAPI.....	29
VI. GENEL DEĞERLENDİRME VE BEKLENTİLER.....	30

I. YÖNETİCİ ÖZETİ

YÖNETİCİ ÖZETİ

Önceleri yazı yazma aracı olarak kullanılan kağıt gündelik hayatta önemli bir yer tutmaktadır. Mevcut durumda yazı kağıtları sektördeki üretimin küçük bir kısmını oluşturmaktadır.

Sektör gündelik hayatın hemen her alanında yer alan ürünlerin birçoğunda kullanılan basım ve ambalaj sektörüne ara malı temin etmektedir. Kağıt ve karton ürünleri, gerek maliyet yönlü avantaja sahip olması gerekse kolay işlenmesi bakımından ambalaj sektöründe yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

Kağıt tüketiminde pek çok unsur etkili olmaktadır. Bu unsurların başında nüfus artışı gelmektedir. Kağıt tüketimini etkileyen bir diğer faktör gelişmişlik seviyesidir. Ülkelerin refah seviyesindeki yükseliş kağıt tüketimini artırmaktadır. Kağıt eğitim, sağlık, bilgi teknolojisi, iletişim ve sanayi gibi birçok sektörde yoğun olarak kullanılmaktadır. Gelişen teknolojiyle birlikte endüstride üretilen malların birbirinin yerini alması da kağıt tüketimini etkilemektedir. Örneğin, ambalaj sektöründe plastikten imal edilen bazı ürünler günümüzde kağıttan da üretilmektedir. Öte yandan, dijitalleşmenin insan hayatındaki yeri her geçen gün artmakta ve bu gelişme yazı ve gazete kağıdı gibi ürünlerin pazar payı kaybetmesine neden olmaktadır.

2013 yılında dünya genelinde kağıt ve kağıt ürünleri üretimi 274 milyon ton civarında gerçekleşmiştir. Toplam üretimin yarısını ambalaj ve etiket kağıdı oluşturmuştur. Yazı ve baskı kağıdı 76 milyon tonluk üretim hacmi ile en büyük ikinci üründür. Üretim hacmi bakımından benzer bir profil sergileyen gazete ve temizlik kağıdı kalemleri toplam üretimden yaklaşık %9'arlık pay almıştır.

Dünya kağıt ve ürünleri tüketiminde en büyük pazar Çin'dir. 2013 yılında Çin'in 89 milyon ton kağıt tükettiği tahmin edilmektedir. Çin'in ardından ikinci sırada olan ABD'de 2013 yılında toplam kağıt ürünleri tüketimi 68,8 milyon ton düzeyinde olup pazarın son yıllarda daralma eğiliminde olduğu görülmektedir. Almanya, İtalya, İngiltere ve Fransa gibi Avrupa ülkeleri de sektörün önemli pazarları arasında yer almaktadır. Tüketimin dalgalı bir seyir izlediği Rusya ve İspanya'da kağıt ürünleri tüketimi 2013 yılında sırasıyla 6,4 milyon ton ve 6,1 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Taşımacılık ve nakliye hizmetlerinde oluklu mukavva ve kutu olarak kullanılması nedeniyle ekonomik aktiviteyle yakından ilişkili olan kağıt tüketimi Türkiye'de artış eğilimindedir. 2013 yılında 5,7 milyon ton kağıt ürününün tüketildiği Türkiye dünyada dokuzuncu büyük pazar olmuştur.

Hızlı büyüyen iç pazar karşısında hammaddeye erişim konusunda sıkıntıların bulunması nedeniyle Türkiye'de kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe ara malı kullanımı yüksek seviyededir. Baskı ve temizlik

YÖNETİCİ ÖZETİ

kağıtlarının üretiminde kullanılan beyazlatılmış selülozun Türkiye’de üretimi yapılmamaktadır. Türk kağıt sektöründe odun bazlı selüloz üretimi yapan tek tesis faaliyet göstermekte olup, tesis kendi ihtiyaçları doğrultusunda kraft lineer kağıt üretimi gerçekleştirmektedir. Yurt içinde üreticiler bu boşluğu kağıt hamuru ve atık kağıt ithalatı ile gidermeye çalışmaktadır. 2005-2015 arası dönemde bu ürünlerin ithalatı yıllık bazda ortalama %10,2 oranında artış kaydederek 738 milyon USD’ye ulaşmıştır. Hammadde temini konusunda bir diğer alternatif olan atık kağıt geri dönüşüm oranı yurt içinde yükselme eğiliminde olmasına karşılık Avrupa ortalamasının altında seyretmektedir.

2012 yılında Türkiye’de kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe faaliyet gösteren 2.201 firma bulunmaktadır. Son yıllarda konsolidasyonun hız kazandığı görülmekle birlikte bu gelişme yapısı gereği sermaye yoğun olan sektörün ölçek ekonomisi avantajını artırmaktadır. Sektörde birleşme ve satın almalar devam ederken, yatırımlarla birlikte üretim kapasitesi artmaktadır.

Türkiye’de kağıt ve kağıt ürünleri sektörünün üretim kapasitesi 3,8 milyon ton civarındadır. Güçlü iç talebin yanı sıra çevre ülkelere artan ihracat nedeniyle kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe kapasite kullanımı oranı (KKO) imalat sanayinin üzerinde seyretmektedir. Ürün bazında değerlendirildiğinde ihracatçı bir profil çizen temizlik kağıtları kaleminde

kapasite kullanımı artan yatırımlara rağmen yüksek düzeylerdeki seyrini sürdürmektedir. Üretimin neredeyse tamamını iç pazara yapan oluklu mukavva imalatında da faaliyet canlı bir seyir izlemektedir. Öte yandan, yurt içinde gazete kağıdı üretimi oldukça düşük seviyede olup talep ithalat ile karşılanmaktadır.

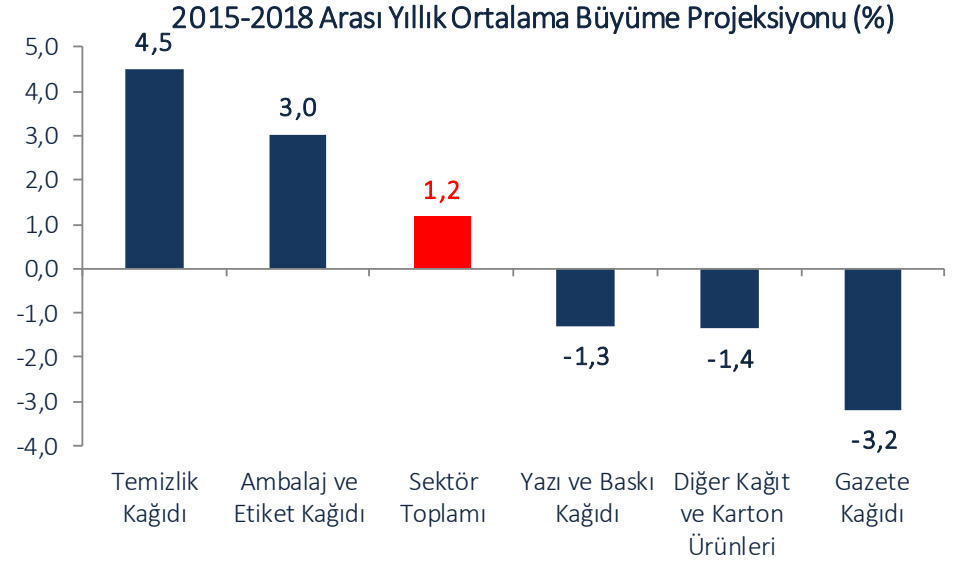
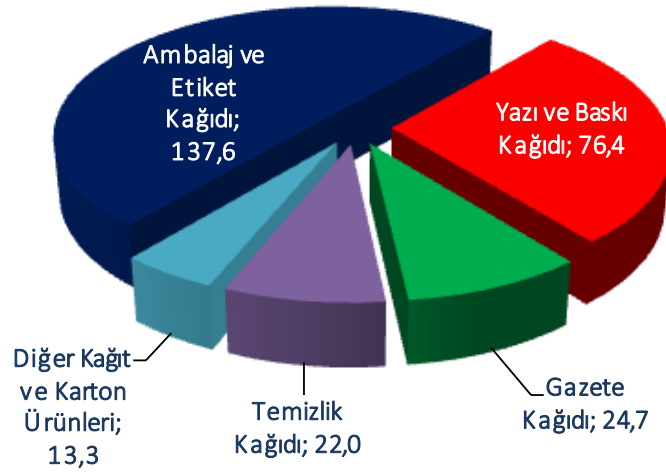
Kağıt ve kağıt ürünleri sektörü ambalaj sektörüne nihai ürün sağlaması bakımından da önem taşımaktadır. Ambalaj sektöründe gerçekleştirilen toplam üretimin %36,7’lik kısmı kağıt ve kağıt ürünlerinden imal edilmektedir. Tarım ürünlerinin taşınmasında %90’lık bir paya sahip oluklu mukavvadan imal edilen kutu üretiminin Rusya’nın uyguladığı ambargolar nedeniyle yavaşlayabileceği düşünülmektedir.

Karton, mukavva ve oluklu mukavva üretiminin ana, kağıt üretiminin de yardımcı malzemesi olan atık kağıt kullanımı oranı Türkiye’de %40 ile düşük bir seviyededir. 2014 sonunda atık kağıt ithalatında yapılan düzenlemelerle birlikte ithalatın birim fiyatı %13 civarında artmıştır. Bu gelişme sektördeki kâr marjını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, oluklu mukavva imalatında kullanılan ABD menşeli kağıtlara getirilen %10-20 arasındaki ek vergi de üretim maliyetlerini yükseltmektedir. Orta vadede, Türkiye’de atık kağıt dönüşüm oranının artmasıyla birlikte kağıt üretiminin ithalata bağımlılığının azalacağı ve sektörün yarattığı katma değerini yükseleceği düşünülmektedir.

II. DÜNYADA KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ

DÜNYADA KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / ÜRETİM

Kağıt ve Kağıt Ürünleri Üretimi (milyon ton, 2013)

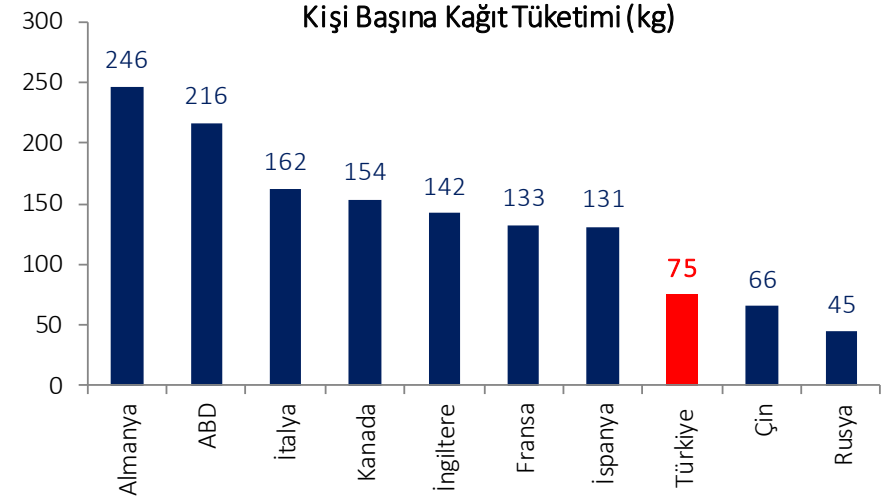

- 2013 yılında dünya genelinde kağıt ve kağıt ürünleri üretimi 274 milyon ton civarında gerçekleşmiştir. Sektördeki toplam üretimin yaklaşık yarısını ambalaj ve etiket kağıdı oluşturmuştur. Yazı ve baskı kağıdı 76 milyon tonluk üretim hacmi ile sektörün en büyük ikinci ürünüdür. Gazete kağıdı ve temizlik kağıdı kalemleri toplam üretimden yaklaşık %9'arlık pay almıştır. Son sırada yer alan diğer kağıt ve karton ürünlerinde toplam üretimin %5'i gerçekleştirilmiştir.
- Sektör genelinde üretimin önümüzdeki yıllarda büyümeye devam edeceği tahmin edilmektedir. Dünyada kağıt ve kağıt ürünleri üretiminin 2018 yılında 279 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir. Ürün bazında değerlendirildiğinde, ambalaj ve etiket kağıdı ile temizlik kağıdı ürünlerinin sektördeki payının artması beklenmektedir. Teknolojik gelişmelerle birlikte dijitalleşmenin hızlandığı günümüz dünyasında yazı ve baskı kağıdı ile gazete kağıdı üretiminin ise gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Kaynak: UNECE/FAO

DÜNYADA KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / TÜKETİM

Dünya Kağıt ve Kağıt Ürünleri Tüketimi (milyon ton)					
	2009	2010	2011	2012	2013
Çin	76,0	79,0	83,0	86,0	89,0
ABD	72,5	77,3	74,3	68,5	68,8
Almanya	18,5	20,0	20,3	20,1	19,9
İtalya	9,9	11,1	11,1	10,2	9,9
İngiltere	10,4	10,6	10,3	9,3	9,2
Fransa	9,3	9,8	9,5	9,1	8,8
Rusya	5,7	4,5	6,6	6,6	6,4
İspanya	6,7	7,8	6,5	6,1	6,1
Türkiye	4,3	5,1	5,2	5,3	5,7
Kanada	5,9	5,9	5,4	5,5	5,4

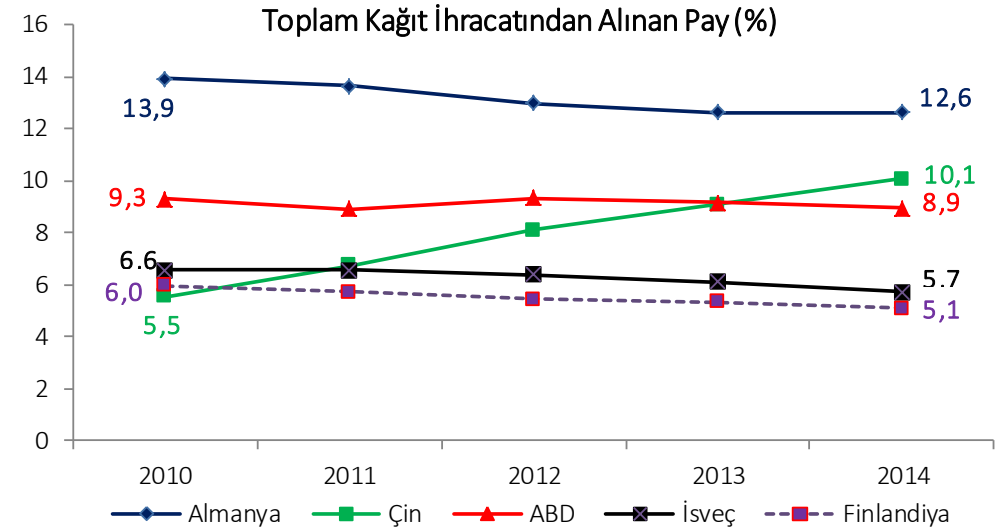

- Dünya kağıt ve kağıt ürünleri tüketiminde Çin ilk sırada yer almaktadır. 2013 yılında Çin'in 89 milyon ton kağıt tükettiği tahmin edilmektedir. Çin'in ardından ikinci sırada olan ABD'de 2013 yılında toplam kağıt ve kağıt ürünleri tüketimi 68,8 milyon ton düzeyinde olup pazarın son yıllarda daralma eğiliminde olduğu görülmektedir. Almanya, İtalya, İngiltere ve Fransa gibi Avrupa ülkeleri sektörün önemli pazarları arasında yer almaktadır. Tüketimin dalgalı bir seyir izlediği Rusya ve İspanya'da kağıt ürünleri tüketimi 2013 yılında sırasıyla 6,4 milyon ton ve 6,1 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Son yıllarda kağıt tüketimi Türkiye'de de artış eğilimindedir. 2013 yılında Türkiye 5,7 milyon tonluk kağıt tüketimiyle dünyada dokuzuncu büyük pazar olmuştur.
- Kişi başına düşen kağıt tüketimi gelişmişlik seviyesini yansıması bakımından önem taşımaktadır. 2013 yılında Almanya'da kişi başına kağıt tüketimi 246 kg seviyesinde gerçekleşmiştir. İkinci sırada yer alan ABD'de tüketim 216 kg iken, gelişmiş Avrupa ülkelerinde bu rakam 130-160 kg civarındadır. Bu dönemde Türkiye'deki kişi başına kağıt tüketimi 75 kg olmuştur. En büyük pazar Çin'de kişi başına tüketim ise 66 kg ile oldukça düşük bir seviyededir.

DÜNYADA KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / İHRACAT

Dünya Kağıt İhracatı (Milyar USD)

Sıra	Ülke	2010	2011	2012	2013	2014	Yıllık Ort. Değ. (%)
1	Almanya	22,9	25,1	22,7	23,0	23,5	0,6
2	Çin	9,1	12,4	14,2	16,5	18,7	19,7
3	ABD	15,3	16,4	16,3	16,7	16,6	2,1
4	İsveç	10,8	12,1	11,2	11,1	10,6	-0,4
5	Finlandiya	9,8	10,6	9,5	9,7	9,4	-1,0
6	Kanada	9,5	9,7	8,9	9,0	9,2	-0,7
7	İtalya	7,1	7,8	7,3	7,8	8,0	3,3
8	Fransa	7,4	8,0	7,0	7,1	7,0	-1,3
9	Hollanda	6,1	7,1	6,2	6,6	6,8	2,7
...							
21	Türkiye	1,2	1,4	1,6	1,9	1,9	12,9
	Diğer	65	74	70	73	74	3,1
	Toplam	164,6	184,4	175,1	182,1	185,7	3,1

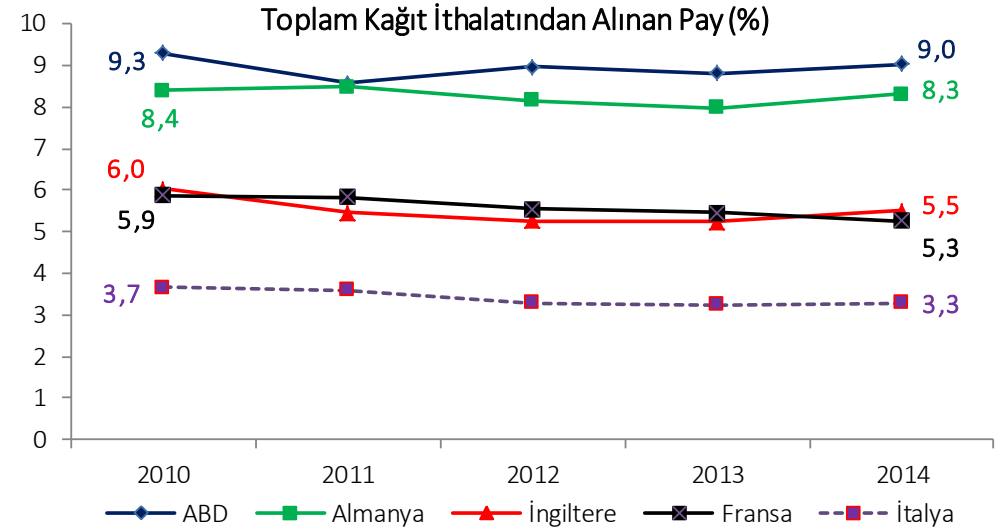
- Küresel kriz öncesinde büyüme eğiliminde olan kağıt ürünleri ihracatı dünya ekonomisindeki toparlanmanın sağlam bir zemine oturmadığı izleyen dönemde dalgalı bir seyir izlemiştir. 2014 yılında sektörün toplam ihracatı 186 milyar USD seviyesinde gerçekleşmiştir.
- Kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe sermaye birikimi ve hammaddeye erişim kolaylığı gibi faktörler ülkelerin büyüme potansiyelinde belirleyici olmaktadır. 2014 yılında Almanya gerçekleştirdiği 24 milyar USD'lik ihracatla ilk sırada yer almıştır. 2010-2014 döneminde Çin'in ihracatı önemli ölçüde artış kaydetmiş ve 18,7 milyar USD'ye ulaşmıştır. ABD sektörde üçüncü büyük ihracatçı konumundayken İsveç ve Finlandiya gibi hammadde bakımından zengin ülkeler de önemli üreticiler arasında yer almaktadır. Kanada ve Fransa'nın ihracatı ise daralma eğilimindedir.
- Türkiye kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe dışa bağımlıdır. Tüketimde dokuzuncu sırada olan Türkiye ihracatta yirmi birinci sıradadır. Öte yandan, 2014 yılında 1,9 milyar USD tutarında ihracat gerçekleştiren Türk kağıt sektörünün dünya ihracatından aldığı pay yükselmektedir.

Kaynak: UNCTAD, TÜİK

DÜNYADA KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / İTHALAT

Dünya Kağıt İthalatı (Milyar USD)

Sıra	Ülke	2010	2011	2012	2013	2014	Yıllık Ort. Değ. (%)
1	ABD	15,3	15,8	15,7	16,0	16,8	2,3
2	Almanya	13,8	15,6	14,3	14,5	15,4	2,8
3	İngiltere	9,9	10,0	9,2	9,5	10,2	0,7
4	Fransa	9,7	10,7	9,7	9,9	9,8	0,3
5	İtalya	6,0	6,6	5,8	5,9	6,1	0,2
6	Hollanda	5,5	6,2	5,6	5,8	6,0	2,6
7	Kanada	5,6	5,7	5,9	6,0	6,0	1,9
8	Belçika	5,4	6,1	5,6	6,0	5,7	1,5
9	Meksika	4,5	4,7	4,9	5,1	5,3	4,3
...							
14	Türkiye	2,6	2,9	2,8	3,0	3,0	3,8
	Diğer	86,4	99,9	95,8	100,2	101,3	4,1
	Toplam	164,6	184,4	175,1	182,1	185,7	3,1

- 2014 yılında ABD 16,8 milyar USD tutarında ithalatla ilk sırada yer almıştır. Almanya, İngiltere ve Fransa gibi Avrupa ülkeleri sektörün önemli ithalatçılarıdır. 2014 yılında Türkiye 3 milyar USD'lik ithalatla 14. sırada yer almaktadır.
- Gelişmiş ülkelerin kağıt ithalatı iktisadi faaliyetteki zayıflamanın yanı sıra dijitalleşmeyle birlikte kağıt kullanım alışkanlıklarının değişmesi sonucunda gerilemektedir. 2010-2014 döneminde İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD'nin toplam küresel ithalat içerisindeki payı azalmıştır. Bu dönemde kağıt ithalatı yukarı yönlü bir seyir izleyen Türkiye ise dünya pazarındaki %1,6'lık payını korumuştur.

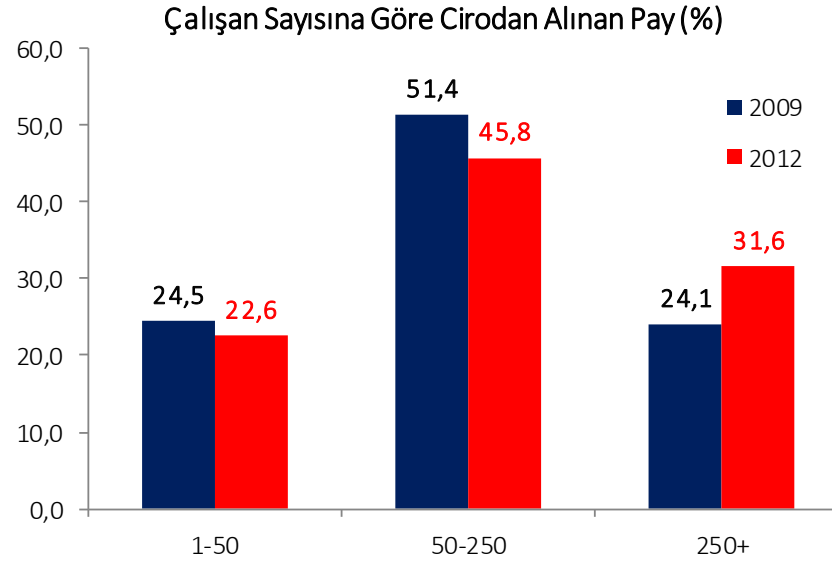
Kaynak: UNCTAD, TÜİK

III. TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / GENEL BAKIŞ

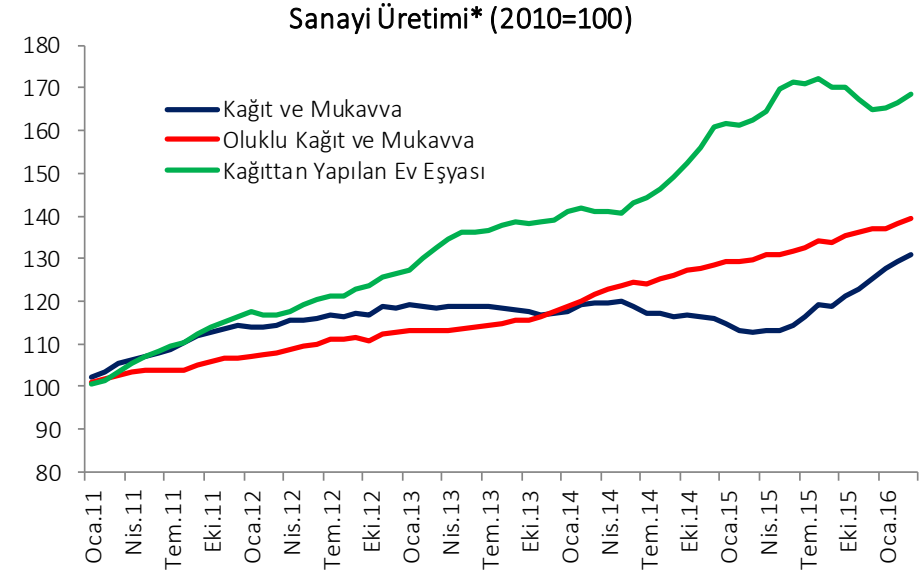
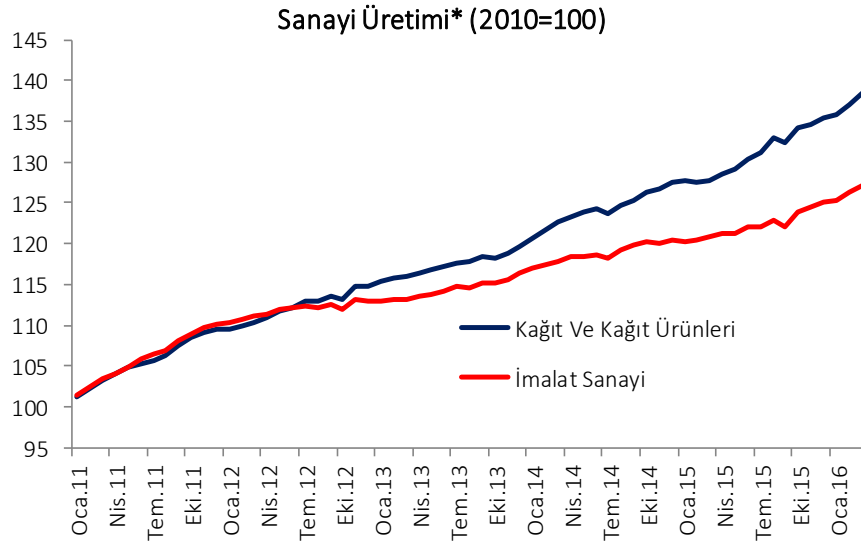
- 1980'li yıllara kadar kağıt ve kağıt ürünlerinde kendine yeterli bir görünüm çizen Türkiye, izleyen dönemde kalite açısından yüksek ithal ürünlerin yurt içi piyasaya girmesi ve zamanla bu ürünlerin tercih edilmesi nedeniyle dış piyasalara bağımlı bir hale gelmiştir.
- İthal ürünlere karşı rekabet gücünün korunması amacıyla kamu yatırımları 1990'lı yılların sonunda hız kazanmış ve yurt içinde en büyük oyuncu olan Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları İşletmesi'nin (SEKA) artan üretimiyle birlikte kağıt fiyatları dünya standartlarına yaklaşmıştır. 2000 yılında 618 bin tonluk üretim kapasitesine ulaşan SEKA, Türkiye ekonomisindeki dönüşüm sürecinde özelleştirme kapsamına alınmış ve 2005 yılında faaliyetlerine son vermiştir.
- Hammadde ve teknoloji konusunda dışa bağımlılığın yüksek olduğu kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe üretim kapasitesi genişleme eğiliminde olup 2013 yılında 3,8 milyon tona ulaşmıştır.
- Sektörde en yüksek üretim oluklu mukavvada gerçekleştirilmektedir. Oluklu mukavva üretiminin önemli bir bölümü Marmara ve Ege Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır. Yabancı şirketlerin ilgisinin yüksek olduğu oluklu mukavva imalatında yabancı firmalar Türk firmalarını satın alarak veya ortaklık kurarak sektöre girmişlerdir. Türkiye'de oluklu mukavva sektörü yüksek üretim teknolojisi bakımından rekabetçi konumdadır. Türkiye Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere ve İspanya'nın ardından Avrupa'da altıncı büyük üretim kapasitesine sahiptir. Üretiminin yaklaşık %97'lik kısmını iç pazara yapan sektör kalite açısından Avrupa standartlarını yakalamıştır.
- Türkiye'de temizlik kağıtları son yıllarda hızlı bir gelişme göstermekte olup sektör ihracatçı yapıdadır. Üretim kapasitesi bakımından Türkiye temizlik kağıtlarında Avrupa'nın en büyük beşinci imalatçısıdır.
- Ülkeler için gelişmişlik göstergesi olan kişi başı kağıt tüketimi sektörün büyüme potansiyeli taşıdığına işaret etmektedir. Türkiye'de 2013 yılında kişi başı kağıt tüketimi 75 kg ile Avrupa ortalamasının oldukça altındadır.

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / SEKTÖR YAPISI

- 2012 yılında Türkiye’de kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe faaliyet gösteren 2.201 firma bulunmaktadır. Küresel krizin ardından konsolidasyonun hız kazandığı sektörde küçük-orta boy işletmelerin toplam ciro içerisindeki payının gerilediği görülmektedir. Sektör yetkilileri tarafından yapılan değerlendirmelerde toplam verimlilik artışını beraberinde getiren bu eğilimin önümüzdeki yıllarda da devam etmesinin beklendiği belirtilmektedir.
- Türkiye’de duvar kağıdı imalatı oligopol bir pazar yapısındadır. Kağıttan kırtasiye ürünleri ve temizlik kağıdı imalatında da yoğunlaşma yüksek düzeydedir. Oluklu mukavva ile karton üretiminde ise yoğunlaşma düşük seviyededir.

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / ÜRETİM

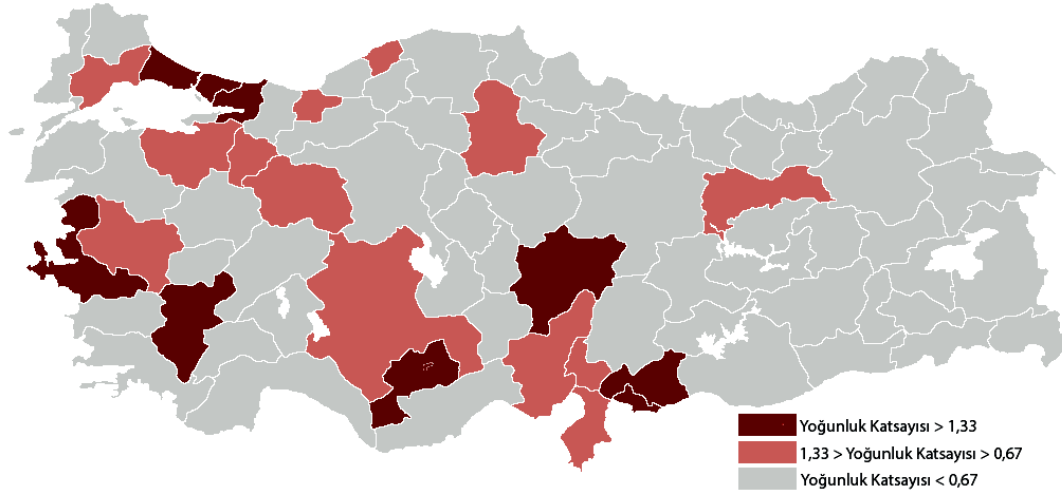

- Kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe sanayi üretimi yükseliş eğilimini korumaktadır. Türkiye'nin küresel krizden çıkış sürecinde kaydettiği güçlü büyümeyle paralel görünüm sergileyen sektörde aktivite, 2013 yılından bu yana imalat sanayine kıyasla daha canlı seyretmektedir.
- Temizlik kağıtlarını içeren kağıttan yapılan ev eşyası üretimi, yapılan yatırımlarla birlikte özellikle 2012 yılından itibaren sektör genelinden ayrışmaya başlamıştır. Bu dönemde, üretimin iç pazara yönelik gerçekleştirildiği kağıt ve mukavva ile oluklu kağıt ve mukavva imalatı ise iktisadi faaliyetlerdeki ivme kaybı nedeniyle daha sınırlı oranda artmıştır

Kaynak: TÜİK

*12 aylık hareketli ortalama

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / ÜRETİM

Kağıt ve Kağıt Ürünleri Sektöründe Yoğunlaşma					
Sıra	İl	Büyüklik**	Sıra	İl	Başatlık**
1	İstanbul	34,8%	1	Yalova	9,0%
2	İzmir	14,5%	2	Çorum	8,1%
3	Kocaeli	10,8%	3	Karaman	3,9%
4	Tekirdağ	5,6%	4	İzmir	3,5%
5	Gaziantep	4,5%	5	Kahramanmaraş	3,4%
6	Bursa	2,8%	6	Kilis	3,3%
7	Manisa	2,3%	7	İstanbul	2,8%
8	Adana	2,3%	8	Yozgat	2,8%
9	Yalova	2,1%	9	Kütahya	2,7%
10	Sakarya	2,0%	10	Tekirdağ	2,6%

- İşletme sayısı bakımından illerdeki yoğunlaşma incelendiğinde İstanbul, İzmir ve Kocaeli gibi iller öne çıkmaktadır. Bu illerde kağıt sektöründe faaliyet gösteren firmalar toplam cironun %60,1'ini oluşturmaktadır.
- Kağıt ürünleri sektörü özellikle Yalova ve Çorum illeri için büyük önem taşımaktadır. Sözkonusu illerde faaliyet gösteren kağıt firmalarının ilin toplam cirosu içindeki payı sırasıyla %9 ve %8,1 düzeyindedir.

Kaynak: TOBB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi

*Katsayının 1,33'ten büyük olması sektörün o ilde Türkiye genelinden daha yoğun olduğunu, 0,67 ile 1,33 arasında olması sektörün o ilde Türkiye geneliyle benzer özellik gösterdiğini, 0,67'den küçük olması ise sektörün o ilde Türkiye genelinden daha az yoğun olduğunu ifade etmektedir.

** Büyüklik, yüzdesel olarak bir sektörün ne kadarının seçilen bir ilde olduğunu, başatlık ise bir ildeki değer yüzdesel olarak ne kadarının seçilen bir sektörde olduğunu göstermektedir.

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / ÜRETİM

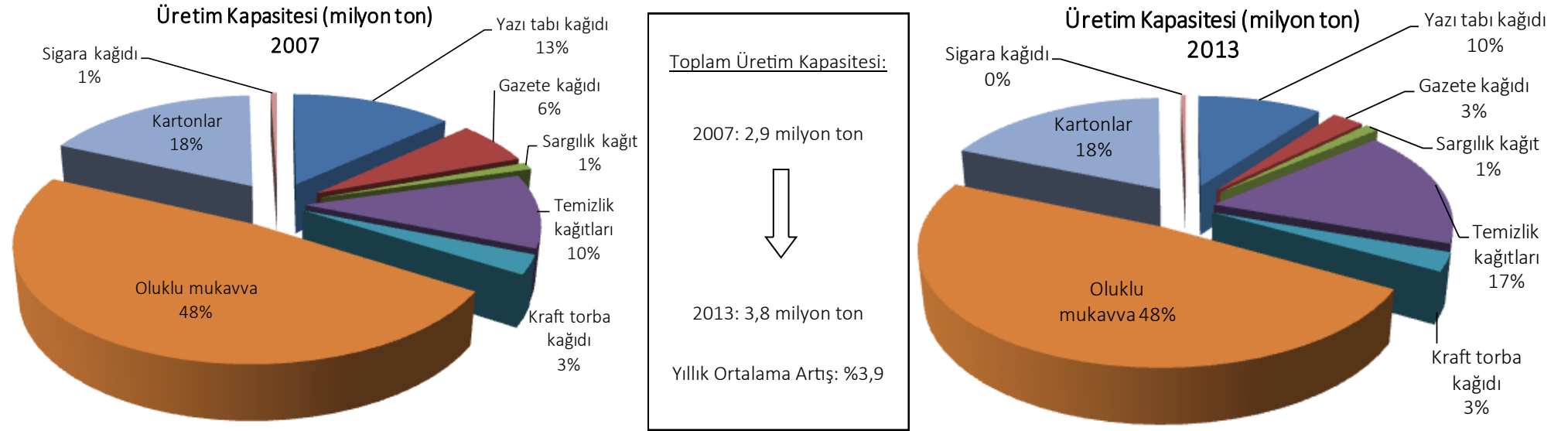
ISO İlk ve İkinci 500 Listesinde Yer Alan Kağıt ve Kağıt Ürünleri Üreticileri

Firma Adı	İSO Sıralaması	Üretimden Net Satışlar (milyon TL)
Modern Karton San. ve Tic. A.Ş.	142	647
Olmuksan International Paper A.Ş.	184	525
Mondi Tire Kutsan Kağıt ve Ambalaj Sanayi A.Ş.	201	482
Modern Oluklu Mukavva ve Ambalaj A.Ş.	209	464
İpek Kağıt San. ve Tic. A.Ş.	222	440
Kahramanmaraş Kağıt San. ve Tic. A.Ş.	403	263
SCA Yıldız Kağıt ve Kişisel Bakım Üretim A.Ş.	506	211
Oyka Kağıt Ambalaj San. ve Tic. A.Ş.	543	195
Aktül Kağıt Üretim Pazarlama A.Ş.	572	186
Ve-Ge Hassas Kağıt ve Yapıştırıcı Bant San. ve Tic.	579	184
Kombassan Kağıt Matbaa Gıda ve Tekstil San. Tic.	613	175
Halkalı Kağıt Karton San. ve Tic. A.Ş.	660	161
Kipaş Kağıt Sanayi İşletmeleri A.Ş.	755	141
Selkasan Kağıt ve Paketleme Malzemeleri İmalatı	791	131
Alkim Kağıt San. ve Tic. A.Ş.	820	126
Viking Kağıt ve Selüloz A.Ş.	828	125
Sümer Plastik ve Kağıt San. Tic. A.Ş.	891	110
Ateşsan Kağıtçılık Matbaa Ambalaj San. Tic. Ltd. Şti.	898	109
Muratlı Karton Kağıt San. ve Tic. A.Ş.	899	108

- 2014 yılında İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından üretimden satışlar dikkate alınarak açıklanan İlk 500 Sanayi Kuruluşu listesinde altı, İkinci 500 Sanayi Kuruluşu listesinde on üç kağıt üretici firma yer almıştır.

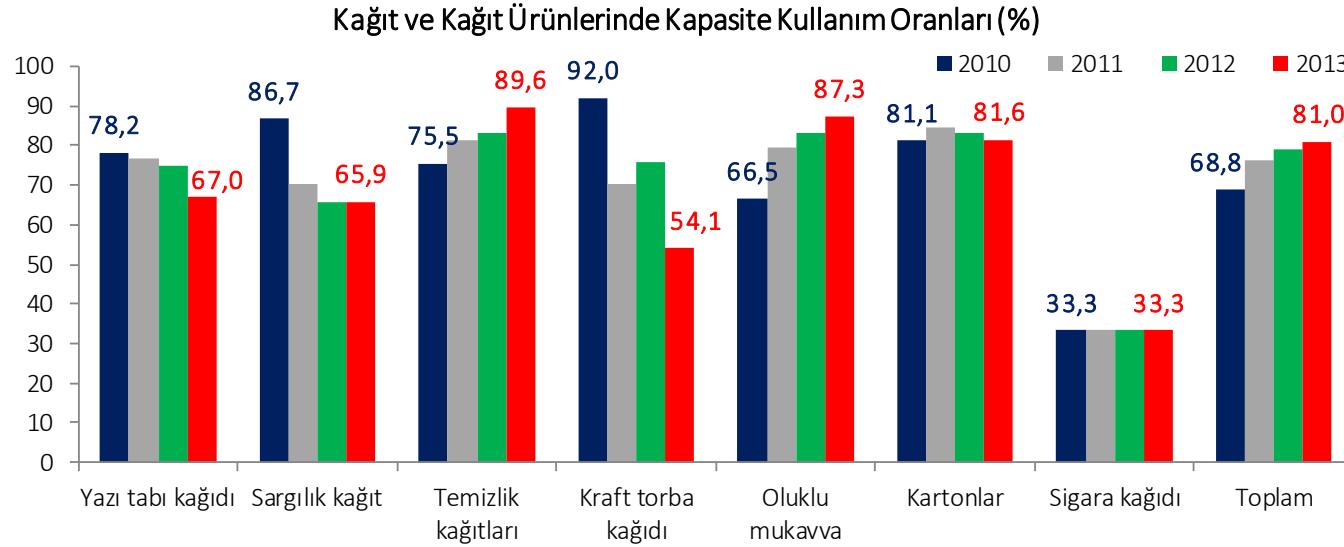
Kaynak: İstanbul Sanayi Odası

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / ÜRETİM KAPASİTESİ

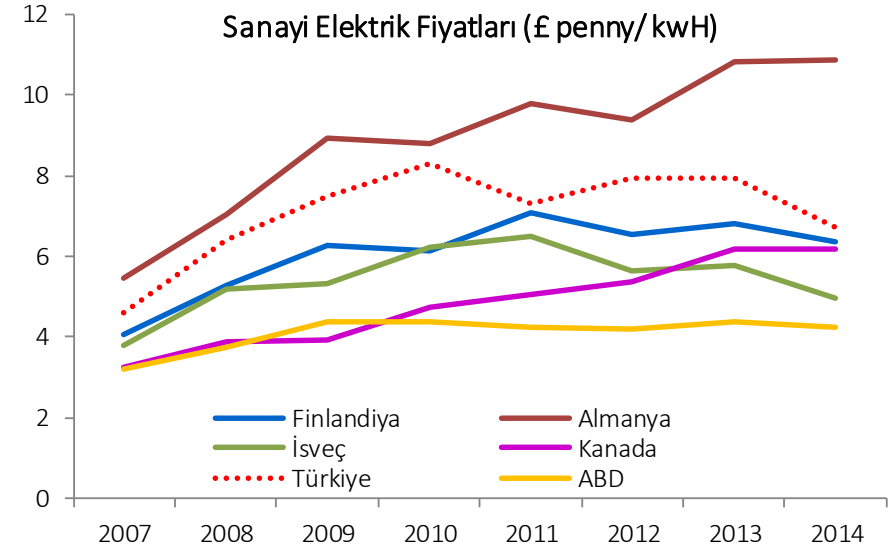
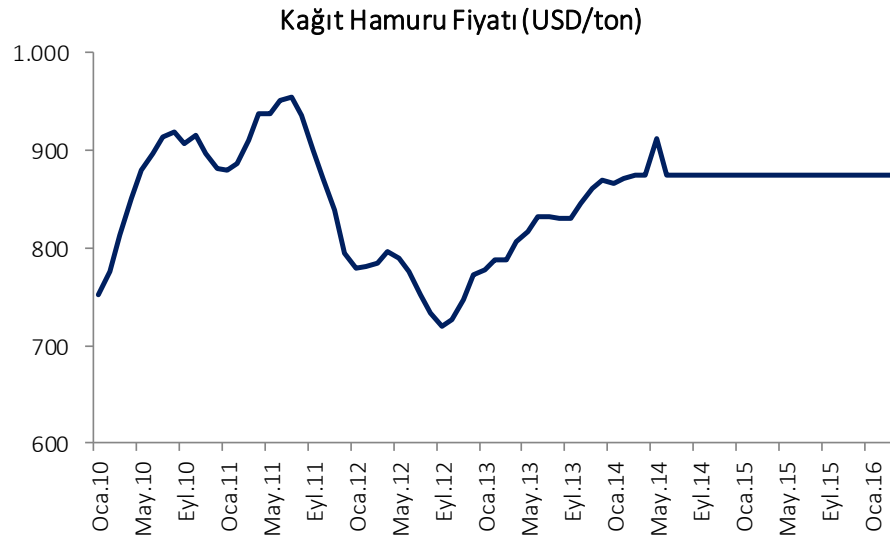
- Türkiye'nin kağıt ve kağıt ürünleri üretim kapasitesi süren yatırımlarla birlikte artmaktadır. 2013 itibarıyla sektörün toplam üretim kapasitesi 3,8 milyon ton civarındadır. Artan yabancı ilgisiyle 2008 yılında kapasitesini yaklaşık 500 bin ton genişleten sektör izleyen dönemde daha ılımlı bir büyüme performansı kaydetmiştir.
- Türkiye'de oluklu mukavva en yüksek üretim kapasitesine sahiptir. Sektörün ikinci büyük ürünü kartonların toplam üretim kapasitesi 697 bin ton civarındadır. Dış pazara yönelik üretim yapan temizlik kağıtlarının toplam kapasitesi istikrarlı gelişim kaydetmektedir. İlgili ürün grubunda kapasite 2007-2013 döneminde yıllık ortalama %12,9 oranında artmıştır. Yazı tabı üretimi 380 bin ton civarında seyredirken gazete kağıdının üretim kapasitesi son yıllarda daralma eğilimindedir.

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / KAPASİTE KULLANIM ORANI

- Kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe kapasite kullanımı oranı (KKO) imalat sanayiinin üzerinde seyretmektedir. KKO'nun en yüksek olduğu temizlik kağıtları kaleminde aktivite artan yatırımlara rağmen yüksek düzeylerdeki seyrini sürdürmektedir. Oluklu mukavva üretiminde KKO üretim kapasitesinin en fazla arttığı 2008 yılından sonra 2009'da küresel kriz nedeniyle gerilemiş izleyen dönemde ise kriz öncesindeki seviyeyi aşmıştır. Karton üretiminde KKO 2013 yılında %81,6 düzeyinde gerçekleşmiştir.
- 15 bin tonluk üretim kapasitesi olan sigara kağıdında KKO yatay bir seyir izlemektedir. 2009-2011 yılları arasında Türkiye'de gazete kağıdı üretimi gerçekleştirilmezken izleyen dönemde aktivite oldukça düşük seviyede kalmıştır. Türkiye gazete kağıdı ihtiyacını ithalat ile karşılamaktadır.

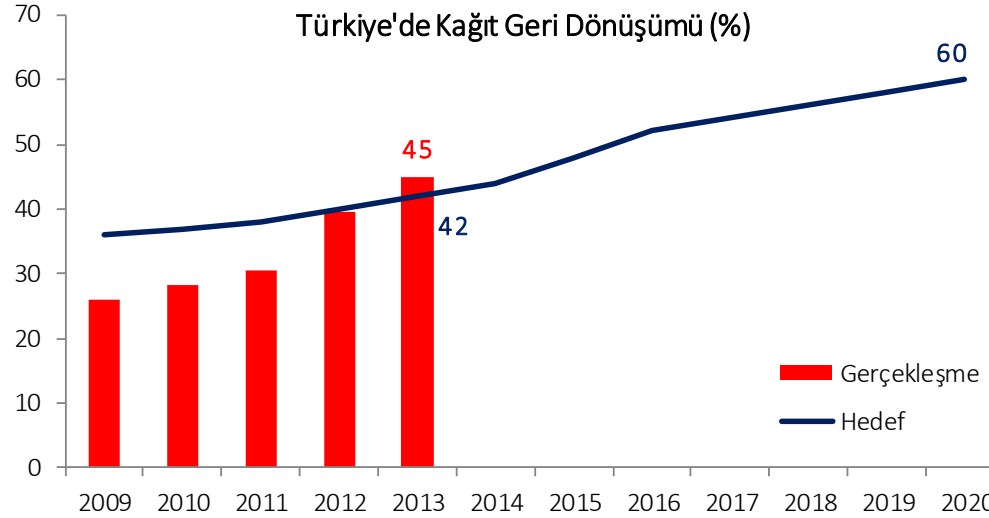
TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / ÜRETİM MALİYETLERİ

- Türkiye'de kağıt ve kağıt ürünleri imalatı sanayi hammadde ve girdi tedarikinde sıkıntılar yaşamaktadır. Türkiye'de orman varlığının yeterli olmaması nedeniyle mevcut orman varlıklarından selülozluk odun temin edilememektedir. Ayrıca, kağıtlık kabuklu odun ithalatına izin verilmemektedir. Sektör yetkilileri tarafından yapılan değerlendirmelerde dünyada 20-30 USD/ton olan kağıt yapımına elverişli odun fiyatlarının yurt içi piyasada 80-90 USD/ton olduğu belirtilmektedir. Kağıt geri dönüşüm oranının da düşük seviyede olması nedeniyle yurt içinde kağıt üreticileri ithalata bağımlıdır.
- Dünyada 2012 yılından itibaren yükseliş eğiliminde olan kağıt hamuru fiyatları, diğer emtia fiyatlarının düşme eğiliminde olduğu mevcut konjunktürde yatay seyretmektedir. Bu gelişme, TL'nin değer kaybı ile beraber değerlendirildiğinde yurt içinde üretim maliyetlerinin yükseldiği düşünülmektedir.
- Sermaye yoğun olan sektörde enerji gideri toplam maliyetlerin %20-25'ini oluşturmaktadır. Sektörün diğer oyuncularıyla karşılaştırıldığında yerli üreticilerin kullandığı elektrik fiyatının Almanya hariç diğer ülkelerin üzerinde olduğu görülmektedir.

Kaynak: World Bank, UK Department of Energy and Climate Change

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / ÜRETİM MALİYETLERİ

- Karton, mukavva ve oluklu mukavva üretiminin ana, kağıt üretiminin de yardımcı malzemesi olan atık kağıt kullanımı oranı Türkiye’de %40 civarındadır. Son yıllarda bu oran yükseliş eğilimde olup, geri dönüşüm oranının 2020’de %60’a çıkarılarak Avrupa ortalamasına yakınsatılması amaçlanmaktadır. Yapılan değerlendirmelerde Türkiye’nin kağıt dönüşümünde %60’lık hedefe ulaşmasının gerçekçi olduğu ifade edilirken, bu sayede sektörün maliyet avantajı yakalayacağı belirtilmektedir.
- Büyüme eğiliminde olan sektör kağıt hamurunun yanı sıra atık kağıdı da ithal ederek üretim faaliyetlerini sürdürmektedir. 2014 yılında atık kağıt ithalatında yapılan düzenlemelerle birlikte ithalatın birim fiyatı %13 civarında artmıştır. Bu gelişme sektördeki kâr marjını olumsuz yönde etkilemektedir.

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

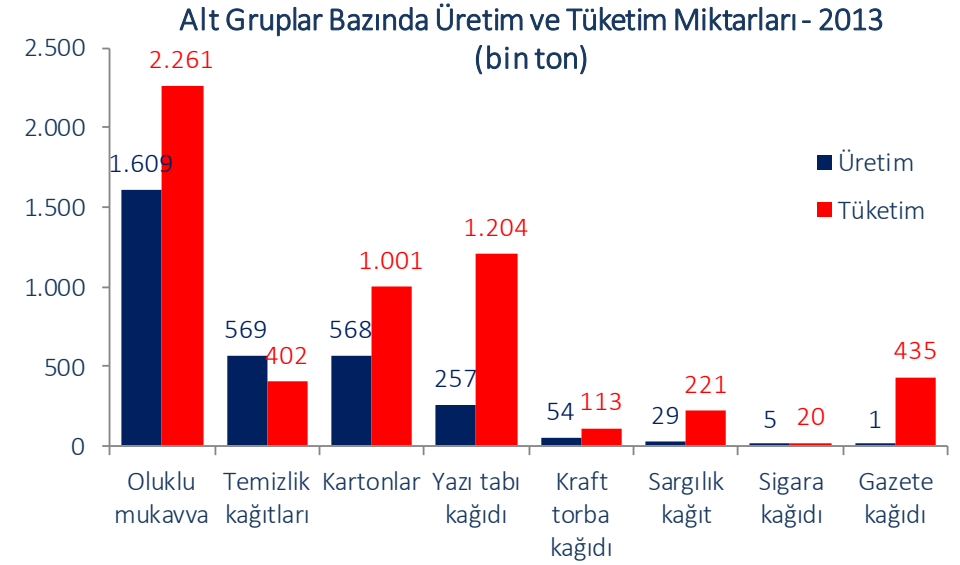
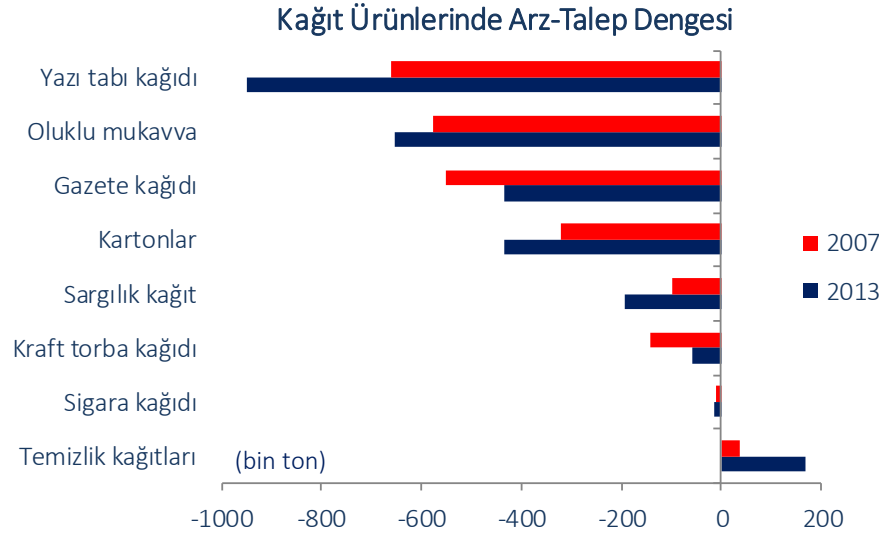
TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / TÜKETİM

Türkiye'de Kağıt ve Kağıt Ürünleri Tüketimi (bin ton)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Oluklu mukavva	1.603	1.579	1.641	1.865	1.968	2.114	2.261
Yazı tabı kağıdı	997	943	932	1.154	1.081	1.156	1.204
Kartonlar	773	699	727	871	936	901	1.001
Gazete kağıdı	557	535	468	510	486	455	435
Temizlik kağıtları	235	263	319	320	371	374	402
Sargılık kağıt	117	125	121	178	198	206	221
Kraft torba kağıdı	213	100	101	145	118	117	113
Sigara kağıdı	14	16	16	17	16	20	20
Toplam	4.509	4.260	4.325	5.060	5.174	5.343	5.658

- Türkiye'nin kağıt tüketimi 2008 haricinde artış eğilimi sergilemiştir. 2013 yılında Türkiye 5,7 milyon ton ile en fazla kağıt tüketen dokuzuncu ülke olmuştur.
- Oluklu mukavva sektörün en fazla tüketilen ürünüdür. 2013 yılında Türkiye'de 2,3 milyon ton oluklu mukavva tüketilmiştir. Yazı tabı ve kartonlar toplam tüketimden sırasıyla %21 ve %18 oranında pay almıştır. Temizlik kağıtları tüketimi 2007-2013 arasında yıllık bazda %9,3 oranında artmış ve 402 bin tona ulaşmıştır. Gazete ve kraft torba kağıdı pazarı ise son yıllarda daralmaktadır.

Kaynak: Selüloz ve Kağıt Sanayi Vakfı

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / ARZ-TALEP DENGESİ

- Türkiye kağıttaki arz açığını ithalat ile kapatmaktadır. 2013 yılında yurt içinde kağıt tüketimi üretimin 1,8 katı olmuştur.
- Ürün bazında değerlendirildiğinde temizlik kağıtları hariç diğer bütün kalemlerin iç talebi karşılamada yetersiz kaldığı görülmektedir. Türkiye'nin miktar bakımından dış piyasalardan en fazla talep ettiği ürün yazı tabı kağıdıdır. Üretim kapasitesindeki artışla birlikte oluklu mukavvada ithal ürünlerin payı azalmaktadır.
- Türkiye gazete kağıdında tamamen dışa bağımlıdır.

Kaynak: Selüloz ve Kağıt Sanayi Vakfı

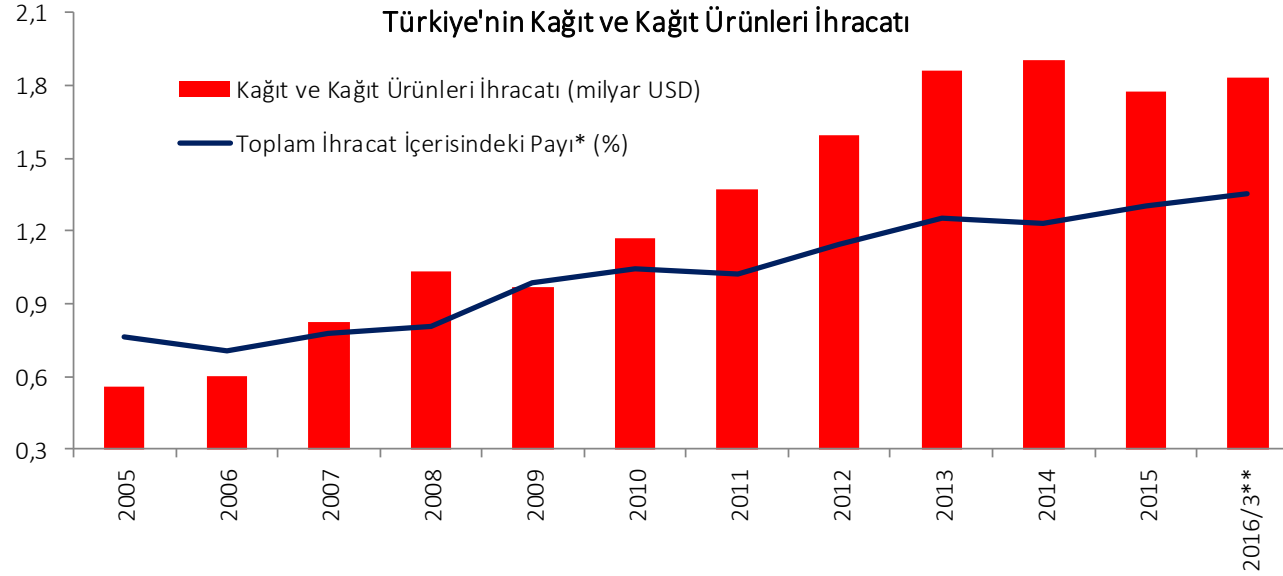
TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / TEDARİK ZİNCİRİ

Sektörün Satım Yaptığı Sektörler - 2014		
Sektör	milyar TL	Pay (%)
Gıda	2,6	33,5
Kimyasallar	0,7	8,3
Diğer Metalik Olmayan Mineraller	0,6	8,2
Tekstil	0,6	7,6
Kauçuk Ve Plastik	0,5	6,8
Tütün	0,4	5,6
Kayıtlı Medyanın Basılması	0,4	5,0
İçecekler	0,3	3,4
Giyim Eşyaları	0,3	3,3
Diğer	1,4	17,8
Toplam	7,9	100,0

Sektörün Alım Yaptığı Sektörler - 2014		
Sektör	milyar TL	Pay (%)
Kauçuk Ve Plastik	0,9	26,6
Tekstil	0,7	21,5
Kimyasallar	0,5	16,1
Kayıtlı Medyanın Basılması	0,2	7,7
Gıda	0,2	7,4
BYS Makine	0,1	4,2
Fabrikasyon Metal	0,1	2,7
Ağaç Ürünleri	0,1	2,5
Ana Metal	0,1	2,5
Diğer	0,3	8,6
Toplam	3,2	100,0

- Kağıt ürünleri sektörü 2014 yılında diğer sektörlerle 7,9 milyar TL tutarında ürün satmıştır. Sektör ambalaj sektörüne nihai ürün sağlaması bakımından önem taşımaktadır. Gıda sektörüne yapılan satışlar toplam satışların yaklaşık üçte birlik kısmını oluşturmaktadır. Kağıt ürünleri sektörünün en fazla ürün verdiği ikinci sektör kimyasal ürünleri imalatıdır. Çimento torbası üretiminde kraft türü kağıdın yoğun bir şekilde kullanılması, diğer metalik olmayan mineraller sektörünün kağıt talebine katkı sağlamaktadır.
- 2014 yılında kağıt sektörü diğer sektörlerden 3,2 milyar TL tutarında ürün almıştır. Kauçuk ve plastik ile kimyasal ürünler kağıt üretiminde yardımcı madde olarak kullanılmaktadır. Tekstil sektöründen temin edilen pamuk lifler ve sentetik elyaflar ise yüksek kaliteli kağıt (banknot, kart ziyaret vs) ve temizlik kağıtları üretiminde kullanılmaktadır.

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / İHRACAT

- 2005-2010 döneminde genel olarak iç pazara üretim yapan kağıt ürünleri sektörünün ihracatı izleyen yıllarda yakın coğrafyadaki pazarlara yönelimle birlikte artış eğilimine girmiştir. 2014 yılında 1,9 milyar USD'ye ulaşan sektörün ihracatı son dönemde ivme kaybetmiş ve Mart 2016 itibarıyla 1,8 milyar USD olmuştur.
- Sektörün Türkiye'nin toplam ihracatı içerisindeki payı artmaktadır. Altın hariç tutulduğunda kağıt ürünleri toplam ihracatın yaklaşık %1,4'ünü oluşturmaktadır.

Kaynak: TÜİK, İAB Hesaplamaları

*Parasal olmayan altın hariç

**Yıllıklandırılmış veri

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / İHRACAT

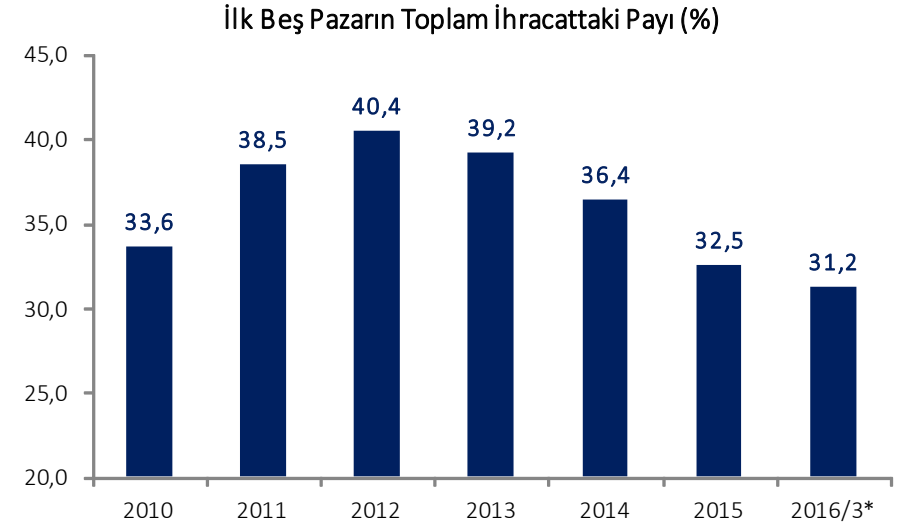
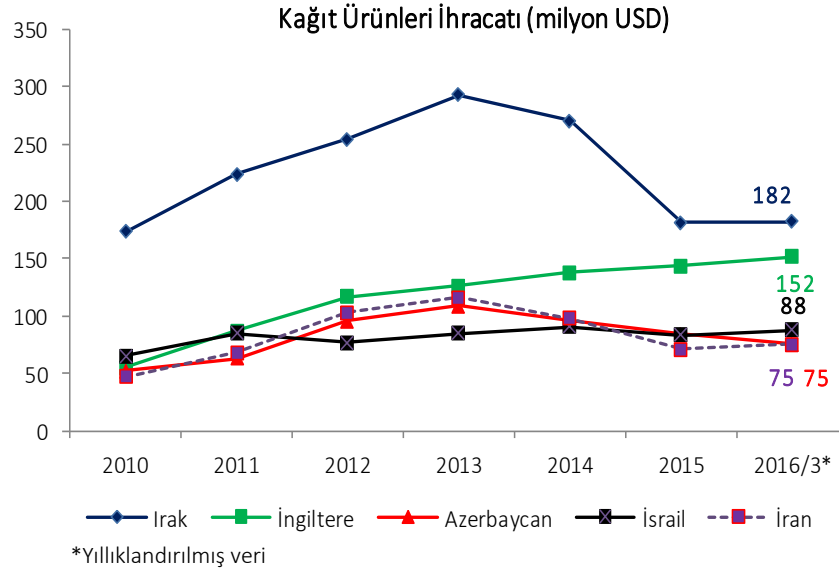
İhracatın Alt Kalemlere Göre Dağılımı					
milyon USD	2005 (I)	2010 (II)	2015 (III)	(II/I)*	(III/II)*
Temizlik kağıtları	258	631	862	19,6	6,4
Kağıt-karton kutu	117	250	335	16,5	6,0
Kağıt-karton	64	95	227	8,0	19,1
Diğer	121	194	355	9,8	12,9
Toplam	560	1.169	1.778	15,8	8,7

*Yıllık ortalama değişim

- Sektörün ihracatında ilk sırada temizlik kağıtları yer almaktadır. 2005-2010 arasında yıllık ortalama %19,6 düzeyinde gerçekleşen ilgili ürünlerdeki ihracat artışı 2010-2014 döneminde %6,4'e gerilemiştir. Temizlik kağıtları ihracatı 2015 yılında 862 milyon USD düzeyinde gerçekleşmiştir.
- Sektörde diğer ürünlerin iç pazara yönelik üretim yapması nedeniyle ihracat hacimleri düşük seviyelerde kalmıştır. Kağıt ve karton kutu ihracatı sektörün altında büyüme performansı sergilerken, kağıt-karton ihracatı artan üretim kapasitesiyle birlikte genişlemiştir.

Kaynak: TÜİK

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / İHRACAT

- Kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe büyük pazarlara yakınlık konusunda avantajlı konumda olan Türkiye'nin ilk beş ihracat pazarında çevre ülkeler üst sıralarda yer almaktadır.
- Sektör, pazar çeşitlendirmesi bakımından gelişim aşamasındadır. İlk beş ülkenin toplam ihracat içerisindeki payı Mart 2016 itibarıyla %31,2 seviyesindedir.
- Mart 2016 itibarıyla Irak 182 milyon USD ile en fazla ihracatın gerçekleştirildiği ülke olmuştur. Coğrafi açıdan diğer büyük pazarlardan ayrılan İngiltere'ye 152 milyon USD'lik ihracat yapılmıştır. Azerbaycan, İsrail ve İran da sektörün önemli ihracat pazarları arasında yer almaktadır.
- 2015 yılında artan güvenlik endişeleri nedeniyle çevre ülkelerine yönelik taşımacılık faaliyetlerinin kesintiye uğraması sektörün ihracatını olumsuz yönde etkilemiştir. Mart 2016 itibarıyla yıllıklandırılmış verilere göre sektörün Irak ve İran'a yönelik ihracatı 2014 yılına kıyasla 116 milyon USD azalmıştır.

Kaynak: TÜİK, İAB Hesaplamaları

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / İTHALAT

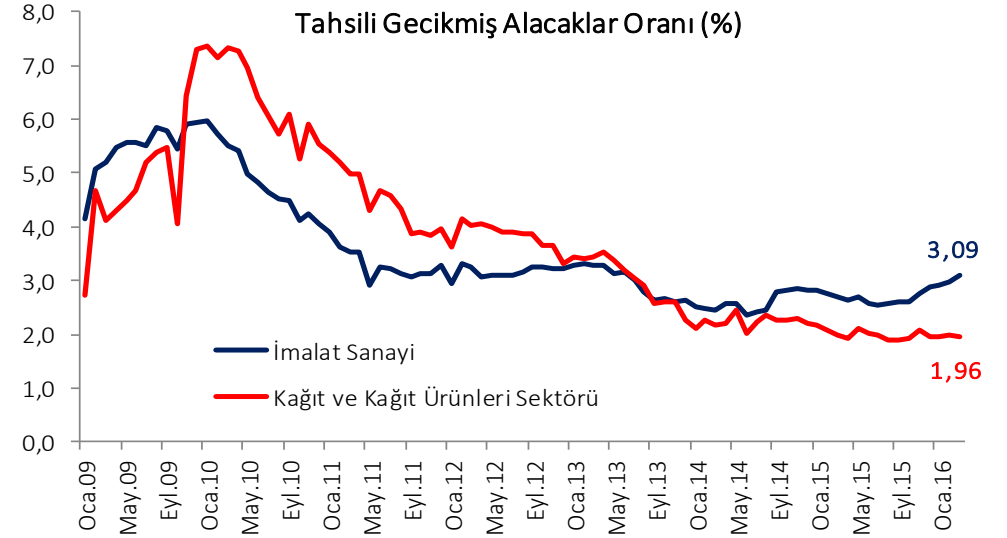
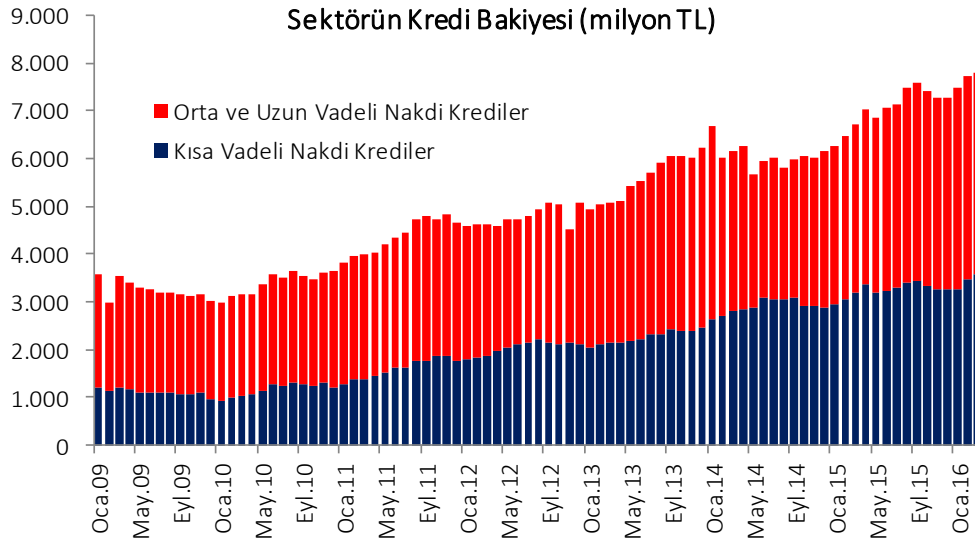
İthalatın Alt Kalemlere Göre Dağılımı					
milyon USD	2005 (I)	2010 (II)	2015 (III)	(II/I)*	(III/II)*
Kağıt-karton	391	451	571	2,9	4,8
Sıvanmış kağıt ve karton	218	479	511	17,1	1,3
Kraft kağıdı	165	353	344	16,4	-0,5
Diğer	964	1.335	1.169	6,7	-2,6
Toplam	1.738	2.619	2.595	8,5	-0,2

*Yıllık ortalama değişim

- Türkiye'nin kağıt-karton ithalatı canlı seyretmektedir. 2010-2015 arasında ilginin ürününün ithalatı yıllık ortalama %4,8 artarak sektör genelinin üzerinde gerçekleşmiştir.
- 2005-2010 döneminde hızlı artan sıvanmış kağıt ve karton ile kraft kağıdı ithalatı son yıllarda yavaşlamıştır. Son yıllarda, çimento sektöründe görülen ivme kaybı nedeniyle ürünün paketlenmesinde kullanılan kraft kağıdı talebinin daraldığını ve ithalatın gerilediğini düşünüyoruz.

Kaynak: TÜİK

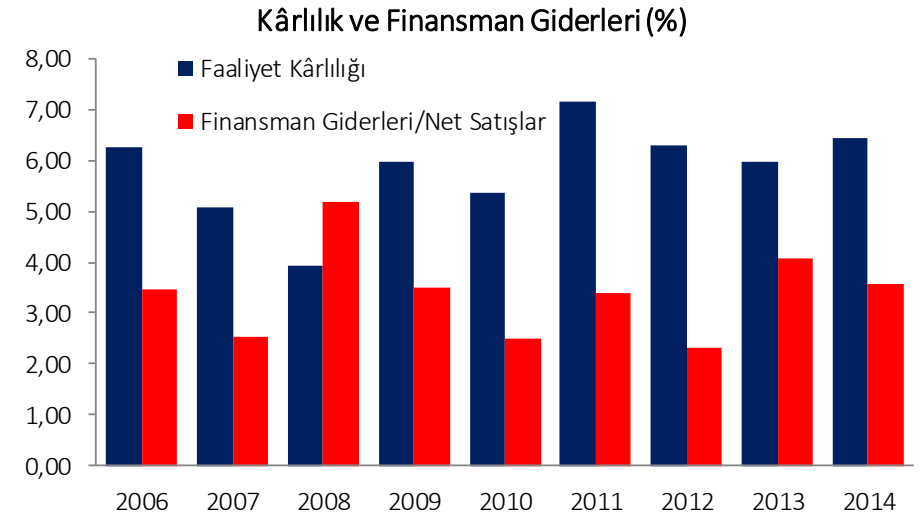
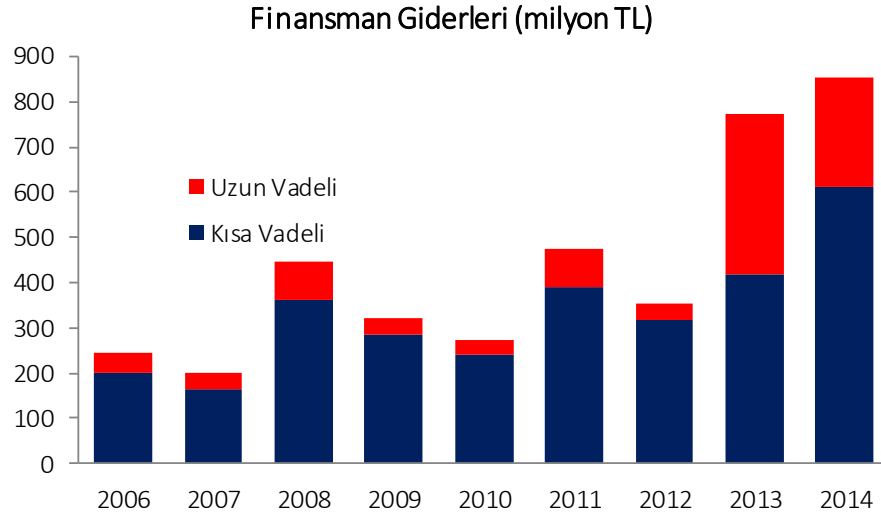
TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / KREDİLER

- Kağıt ürünleri sektöründe yatırımların sürmesi kredi talebini desteklemektedir. Mart 2016 itibarıyla sektöre kullandırılan nakdi krediler yıllık bazda %11,2'lik artışla 7,8 milyar TL'ye ulaşmıştır.
- Küresel krizle birlikte kağıt ürünleri sektöründe tahsili gecikmiş alacaklar oranı hızlı bir şekilde artmıştır. İzleyen dönemde ise, sektördeki aktivite olumlu bir görünüm sergilemiş ve tahsili gecikmiş alacaklar oranı gerilemiştir. Kağıt ürünleri sektöründe tahsili gecikmiş alacaklar oranı son 2 yıllık dönemde imalat sanayiinin altında seyretmektedir.

Kaynak: BDDK

TÜRKİYE'DE KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ / MALİ YAPI

- Kağıt ürünleri sektöründe yatırımların hızlanması nedeniyle 2013-2014 yıllarında uzun vadeli finansman giderleri önemli ölçüde artmıştır.
- Gelişim aşamasında olan sektörün finansal tabloları sürdürülebilir bir büyüme işaret etmektedir. 2008 yılını zararla kapatan sektörün aktif kârlılığı son yıllarda %4 civarında seyretmektedir.

IV. GENEL DEĞERLENDİRME ve BEKLENTİLER

GENEL DEĞERLENDİRME ve BEKLENTİLER

- Dünyada kağıt talebi gelişen teknoloji ile kağıdın kullanım alanının genişlemesi paralelinde artmaktadır. Sektör gündelik hayatın hemen her alanında yer alan ürünlerin ambalajlanmasında kullanılmaktadır. Kağıt ürünleri gerek maliyet yönlü avantaja sahip olması gerekse kolay işlenmesi bakımından ambalajlama sektöründe yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.
- 2013 yılında 274 milyon ton seviyesinde gerçekleşen kağıt ve kağıt ürünleri imalatının önümüzdeki yıllarda büyümeye devam edeceği düşünülmektedir. Ambalaj ve etiket kağıdı ile temizlik kağıdı ürünlerinin sektördeki paylarını artıracığı tahmin edilmektedir. Öte yandan, dijitalleşmenin hızlandığı günümüz dünyasında yazı ve baskı kağıdı ile gazete kağıdı üretiminin gerileyeceği öngörülmektedir.
- Kalabalık nüfusu ile Çin en büyük kağıt ve kağıt ürünleri tüketicisidir. Kişi başına tüketim itibarıyla Almanya, ABD ve İtalya gibi gelişmiş ülkeler ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye’de kişi başına kağıt tüketimi 75 kg ile Avrupa ortalamasının yarısı civarında olup bu durum sektörün yüksek bir büyüme potansiyeli taşıdığına işaret etmektedir.
- Türkiye kağıt ve kağıt ürünlerinde dış piyasalara bağımlıdır. 2013 yılında yurt içinde toplam üretim 3,1 milyon ton tüketim ise 5,7 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Temizlik kağıtları haricinde diğer tüm ürünlerde toplam üretim tüketimi karşılayamamaktadır. Hızlı büyüyen iç pazara rağmen yurt içinde hammaddeye erişimin sınırlı olması nedeniyle sektör faaliyetlerini ara malı ithalatı aracılığıyla sürdürmektedir.
- Kağıt ürünleri sektörünün önemli ihracat pazarları arasında çevre ülkeler ilk sıralarda yer almaktadır. Öte yandan, sektörün ihracatı son dönemde yatay seyretmektedir. Bu gelişmede, Irak ve İran’a yönelik ihracatın artan güvenlik riskleri nedeniyle zayıflaması etkili olmuştur.

GENEL DEĞERLENDİRME ve BEKLENTİLER

- Türkiye’de kağıt sektörü gelişim potansiyeli taşımakla birlikte dünyada kağıt sanayinde söz sahibi olan ülkelerin üretim kapasitesine henüz erişememiştir. Bu durumun temel sebeplerinden biri, selüloz üretimi için gerekli olan odun ve kimyasal madde fiyatlarının yurt dışına kıyasla yüksek olmasıdır. Ayrıca, yurt içinde faaliyet gösteren firmaların hammadde ihtiyacını karşılamak amacıyla endüstriyel orman yetiştiriciliği konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Toplam maliyetlerin yaklaşık %25’ini oluşturan elektrik fiyatlarının Türkiye’de yüksek olması da sektörün küresel piyasalardaki rekabetçiliğini sınırlandırmaktadır. Bununla birlikte, 2015 yılında selüloz ve kağıt hamuru başta olmak üzere sektörde kullanılan pek çok hammaddeye KKDF muafiyeti getirilmesi döviz kurundaki artışlar nedeniyle üretim maliyetlerinin arttığı mevcut konjunktürde yurt içi üreticiler üzerindeki baskıyı sınırlandırmıştır.
- Atık kağıt ithalatında yapılan düzenlemelerle birlikte ithalatın birim fiyatı %13 civarında artmıştır. Bu gelişme sektördeki kâr marjını kısa vadede olumsuz yönde etkileyecektir.
- Karton, mukavva ve oluklu mukavva üretiminin ana, kağıt üretiminin de yardımcı malzemesi olan atık kağıtta geri dönüşüm oranı %40 ile düşük bir seviyededir. Bu oranın önümüzdeki dönemde artırılmasıyla birlikte üretim maliyetlerinin gerileceği düşünülmektedir.
- Hızlı büyüyen iç talebi karşılamak için artan nihai ürün ithalatına karşı yerli üreticileri korumak için yürürlükte olan birtakım önlemler bulunmaktadır. Ağustos 2015’ten bu yana uygulanmakta olan bu düzenlemeye göre ithal duvar kağıtlarına 5 USD/kg’lık ek mali yükümlülük uygulanmaktadır. Oluklu mukavva üretiminde kullanılan ABD menşeli beyazlatılmamış kraftlayner kağıtlara da %9-20 arasında antidamping vergisi uygulanmaktadır. Böylece yerli beyazlatılmamış kraftlayner kağıt üreticilerinin korunması hedeflenmektedir.

YASAL UYARI

Bu rapor Bankamız uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır ve hiçbir şekilde finansal enstrümanların alım veya satımı konusunda tavsiye veya finansal danışmanlık hizmeti sağlanması olarak yorumlanmamalıdır. Bu raporda yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir şekilde Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin kurumsal yaklaşımını yansıtmamakta olup, raporu kaleme alan uzmanların kişisel görüş ve değerlendirmeleridir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgi, görüş ve değerlendirmelerin doğru, değişmez ve eksiksiz olması konusunda herhangi bir şekilde garanti vermemektedir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgilerde herhangi bir bildirimde bulunmaksızın değişiklik yapma hakkına sahiptir. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Türkiye İş Bankası A.Ş. hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir.

İşbu rapor üzerinde Bankamızın telif hakkı olup, Bankamızın yazılı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.